

Aan 't kindje uit den „Rozenhof”

M'n lief klein zonnekindje,
waar kom je toch vandaan!
Ben je zóó uit het Lichtland
naar duistre aard gegaan?

en gaf de Zon je zieltje
toen zóóveel lichtglans mee,
dat nu je oogjes stralen
als 't blinkendst' blauw der zee?

breng jij nu aan je lieven
je kleine snuitje, zeg?
en streelt je zachte handje
de donkre dagen weg?

Schoon kindje, blijf het leven
maar steeds een schijnend licht,
en houd je jonge zieltje
hoog naar de zon gericht!

BERENDIEN SCHULING

man wel zijn tent op in het rumoer der oudvaderlandsche kermis, hoewel 'de toenmalige beruchtheid der Turken (wie kent niet Vondels:

De Turken, 't is schande,
Europa bestrijen,
Te water, te lande,
Wie zal ons bevrijen?)

dit niet zeer aannemelijk maakt. Máár, het interieur van een Indisch paleis (of Kafferkraal, dat valt niet zoo gemakkelijk uit te maken) kende hij beslist niet, en, door de vermoedelijk niet zeer heldere gegevens van zijn Indische miniatuur maar poover bijgestaan, liet hij hier zijn fantasie, die tuk was op een exotisch doorkijkje, den vrijen gang.

Ge hadt misschien graag een wat nauwkeuriger afwerking gezien, lezer? Rembrandt denkt er niet aan, evenmin als gij er op dit oogenblik aan denkt of uw rechtstreeksche tegenvoeter aan den anderen kant van dezen bol zijn scheiding rechts of links draagt, of zijn haar achterover gekamd heeft.

Doch de verbeelding heeft de sfeer gevonden waarin zijn tijd zich het verre, geheimzinnige en onbekende dacht. Dit, werkelijk, is het Oosten, waarover de zeevaarders de wonderlijkste en meest tegenstrijdige dingen vertelden, waarvan ze voorwerpen meebrachten die de verkondigers waren van een levenswijze en een gedachtensfeer waarvan de zakelijke Hollander geen begrip kon krijgen. Als een avontuurlijke, romantische jongen, heeft Rembrandt zich de wereld die hij niet kende, gedroómd, en zijn grilligen zin in een fantastisch lijnen- en tonenspel meesterlijk bevredigd.

GENIALE KRABBELS

I. Rembrandt, de fantast.

KRABBELS ZIJN HET NU JUIST NIET, maar ze doen, tusschen zijn grooter schilderwerk, op het oog toch wel een beetje slordig aan.

Ik kan het niet helpen, maar juist deze teekeningen van Rembrandt heb ik het liefst. Hierin openbaart dit genie zich zoo „rückhaltlos,” zoo open, zoo kinderlijk, soms zoo teer, zoo vanzelf...

Zie deze „copie” van een Indisch miniatuur: Oostersche Audiëntie, en dezen getulbanden Oosterling.

Ze weerspiegelen wél de zeventiende eeuw, die van geen foto's wist, maar ook, en zooveel te meer, van meer of minder opgesmukte, wonderlijke reisverhalen, waarin ook gewone dingen verschenen in een exotisch licht.

Maar méér nog vertellen ze van Rembrandts kinderlijke zucht naar vreemde pracht: zijn getulbande Oosterling is een picturale droom van het weelderig Oosten, waar een looden atmosfeer de wereld drukt, en menschen en dingen, in de trillende hitte, groot en vervaarlijk, verschijnen als droomgestalten, onwezenlijk dichtbij, helkleurig, weidsch en prachtig.

Hij heeft dezen Oosterling geteekend als sommige Noordsche schrijvers hun figuren, bijna zonder afstand, een geheelen horizon voor zich opeischend: zóó verschenen de Noordsche godengestalten aan den jagenden hemel, en tegelijk: zóó bewogen zich de Oostersche machtigen in de verhalen van duizend-en-één-nacht. „In hun wijdzeilende soutanen,” zegt de dichter Jan Prins, en hij bevat het geheele tropische levensrythme in één enkelen zin.

Een Turk kan hij, intusschen, of althans diens dracht, als een van ver aangevoerde merkwaardigheid ergens gezien hebben. Misschien sloe n vele andere vreemdelingen, een Turksch, of gekleed, koop-

Naar een tekening van Rembrandt in het Louvre te Parijs

Getulbande Oosterling

Naar een teekening van Rembrandt
in het Britsch museum te Londen

Leeuwin

II. Rembrandt, de dichter.

Een leeuwknagend in haar prooi.
 Als woorden ergens nutteloos zijn, dan bij de kunsten die hun taal buiten het woord bezitten. En toch spreken wij er over, soms omdat wij een innerlijk tekort met woorden bedekken willen, soms omdat een mensch nu eenmaal graag zijn bewondering in woorden uiten wil. (Plastiek en muziek hebben het nog niet tot een universeele omgangstaal gebracht.)

Deze leeuwknagend is niet dan picturaal veruitwendigde kracht. Zie dit reusachtige lichaam, deze hongerdrift, culmineerend in den gerekten hals, den knauwendenden kop en de vreeselijke voorpooten. Geen streep te veel, geen lijn te weinig. En in de schijnbaar nonchalante (maar in waarheid, in de grootschheid van dezen eenvoud, krampachtig-ernstige) opvatting is de monstreuusheid van het gegeven tot feillooze voltooiing gekomen. Zooals dit dier zich met al zijn drift, dien verscheurenden honger, op de warme buit werpt, zoo heeft de teekenaar zich op dezen drift geworpen, en haar VER-BEELD!

En nu, van dezen rest-loos verbeelden zinnendrang, naar dezen droom van stilte en teederheid, — dit weergaloos, innig gedicht: Rembrandts „slapende jonge vrouw.”

Het is om den adem in te houden, om bij te fluisteren van eerbied en mededoogen.

Zie de zwarte, breede streken links-vooraan. Ze behooren al zoo zeker bij deze stil geneuriede berceuse, als de beschroomde lijnen der zacht gebogen gestalte.

Is het het slapende meisje, of de slaapzelve, die ons hier het meest ontroert?

Naar een teekening van Rembrandt
in het Britsch museum te Londen

Slapende jonge vrouw

Met deze teekening, en met deze vraag, tasten wij in het mysterieuse half-licht, in de verborgenheid van de dichtelijke genade. Wij staan op de grens van het nog beredeneerbare. De dichter schept, hoe? hij weet het niet. De luisteraar ondergaat, hoe, vanwaar, en langs welke wegen? Hij weet het niet. Hier licht Gods beeld duidelijk in den mensch: hij is magiër, verwante en beheerscher van alle dingen; hij schept on-middellijk, uit poovere lijnen: den slaap, dit mysterieuse, verstilde binnen-leven, zooals God schiep den slaap, dit onbegrijpelijke wonder, zelf; den slaap, wonder als het leven, wonder als zijn zuster, de dood....

Wij zijn genaderd tot de hoogste dichtelijke functie, welke bij Rembrandt schier tastbaar wordt: de profetische verkondiging van het leven, het weg-treden van den kunstenaar-zelven achter het kunstwerk, de transparantwording van het kunstwerk, dat ons daardoor verder doet zien dan de materie; die ons doet vermoeden Hem, die alle verschijning in de materie schiep, den oppersten Kunstenaar en Bouwmeester, God. Wie oogen heeft om te zien, die zie het.

III. Rembrandt, de magiër.

Tolstoy, de geniale Russische romanschrijver, de rusteloze, immer gekwelde geest, wiens geboorte kort geleden door heel de beschaafde wereld is herdacht, Tolstoy, zoo vertelt Maxim Gorki in zijn „Erinnerungen an Tolstoi,” vond ik eens, plotseling bij de kromming van het strand, onbewegelijk tegen een grooten steen zitten, oud en grauw tegen het oude en verweerde stuk rots. Aan zijn voeten spoelden de golven, en zóó één leek hij me op dit oogenblik met zijn rauwe en barre omgeving, dat hij me voorkwam als een magiër, die het geheim van de wereld weet, die de elementen beheerscht. Alsof hij de golven, die terugstroomden naar de branding, gebod terug te gaan, en de golven, die weer aanrolden naar het strand, toestond tot aan zijn voeten te komen.

Zoo ongeveer vertelt Gorki.

Magiër, beheerscher der uiterlijke wereld, die niet met woorden en gebaren, maar met de *wereld*, die hij verbeeldt, spreekt, en die ook zelf niet spreekt, maar het al door zich laat spreken zóó, dat ge den Schepper en Onderhouder werkzaam voelt achter het gesproken

Naar een teekening van Rembrandt in het Louvre te Parijs

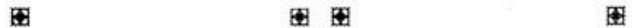
Oostersche Audiëntie

beeld — aldus, magiër, is Rembrandt, in dit winterlandschap, waarbij de woorden, die ik er over zeggen kan, eerst wáárljk caricaturen lijken.

Er is niets aan te doen: Gij *ziet* het, en schrikt, omdat een dusdanige weergave der uiterlijke wereld u tot nog toe vreemd was, of gij ziet het *niet*. In dat geval kunt ge er af en toe eens naar kijken, tot dit beeld ook werkelijkheid, ja, méér dan werkelijkheid voor u wordt, sneeuw niet alleen en winterstille niet alleen, en verheid niet alleen, en zintuigelijkheid niet alleen, maar het bewustzijn ervan bovendien, en dit (wat men Rembrandts „prediking” zou kunnen noemen): het onsterfelijke Godgewijde gebaar van den profet Jesaja:

„Ziet, wie deze dingen geschapen heeft. Die ze alle bij name roept vanwege de grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is....”

P. v. R.

Naar een ets van Rembrandt

Winterlandschap